Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

24 aprilie 2012*

„Spațiul de libertate, securitate și justiție — Articolul 34 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene — Directiva 2003/109/CE — Statutul resortisanților țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung — Dreptul la egalitate de tratament în ceea ce privește securitatea socială, asistența socială și protecția socială — Derogare de la principiul egalității de tratament pentru măsurile care privesc asistența socială și protecția socială — Excluderea «indemnizațiilor de bază» din domeniul de aplicare al acestei derogări — Reglementare națională care prevede un ajutor pentru locuință în favoarea chiriașilor cu venituri reduse — Cuantumul fondurilor destinate resortisanților țărilor terțe stabilit în funcție de o medie ponderată diferită — Respingerea unei cereri de ajutor pentru locuință ca urmare a epuizării bugetului destinat resortisanților statelor terțe”

În cauza C-571/10,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunale di Bolzano (Italia), prin decizia din 24 noiembrie 2010, primită de Curte la 7 decembrie 2010, în procedura

Servet Kamberaj

împotriva

Istituto per l’Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES),

Giunta della Provincia autonoma di Bolzano,

Provincia autonoma di Bolzano,

cu participarea:

Associazione Porte Aperte/Offene Türen,

Human Rights International,

Associazione Volontarius,

Fondazione Alexander Langer,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnii A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J. Malenovský și U. Lõhmus, președinți de cameră, domnii A. Rosas, E. Levits, A. Ó Caoimh (raportor), L. Bay Larsen, T. von Danwitz, A. Arabadjiev și E. Jarašiūnas, judecători,

* Limba de procedură: italiana.

avocat general: domnul Y. Bot,

grefier: doamna A. Impellizzeri, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 18 octombrie 2011,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru domnul Kamberaj, de F. Pinton și de D. Simonato, avvocati;

— pentru Provincia autonoma di Bolzano, de R. von Guggenberg, de S. Beikircher, de C. Bernardi și de D. Ambach, Rechtsanwälte;

— pentru guvernul belgian, de J-C. Halleux și de C. Pochet, în calitate de agenți;

— pentru guvernul francez, de E. Belliard, de G. de Bergues și de B. Beaupère-Manokha, în calitate de agenți;

— pentru guvernul austriac, de C. Pesendorfer, în calitate de agent;

— pentru Comisia Europeană, de M. Condou-Durande și de C. Cattabriga, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 13 decembrie 2011,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolelor 2 TUE, 6 TUE, 18 TFUE, 45 TFUE și 49 TFUE, a articolelor 21 și 34 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „Carta”), precum și a prevederilor Directivei 2000/43/CE a Consiliului din 29 iunie 2000 de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică (JO L 180, p. 22, Ediție specială, 20/vol. 1, p. 19) și ale Directivei 2003/109/CE a Consiliului din 25 noiembrie 2003 privind statutul resortisanților țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung (JO 2004, L 16, p. 44, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 225). Instanța de trimitere formulează de asemenea întrebări referitoare la articolul 14 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”), și la articolul 1 din Protocolul nr. 12 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnat la Roma la 4 noiembrie 2000 (denumit în continuare „Protocolul nr. 12”).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Kamberaj, pe de o parte, și Istituto per l'Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (Institutul pentru Locuințe Sociale al Provinciei Autonome Bolzano, denumit în continuare „IPES”), Giunta della Provincia autonoma di Bolzano (Consiliul Provincial al Provinciei Autonome Bolzano, denumit în continuare „Giunta”), precum și Provincia autonoma di Bolzano (Provincia Autonomă Bolzano), pe de altă parte, ca urmare a respingerii de către IPES a cererii domnului Kamberaj privind obținerea unui ajutor pentru locuință pentru anul 2009, pentru motivul că bugetul Provincia autonoma di Bolzano prevăzut pentru acordarea unui astfel de ajutor în favoarea resortisanților țărilor terțe era epuizat.

Cadrul juridic

Reglementarea Uniunii

Directiva 2000/43

3 Potrivit articolului 1, „scopul [Directivei 2000/43] este de a stabili un cadru pentru combaterea discriminării pe baza rasei sau originii etnice, în vederea punerii în aplicare în statele membre a principiului egalității de tratament”.

4 Articolul 2 alineatele (1) și (2) din această directivă prevede:

„(1) În sensul prezentei directive, principiul egalității de tratament înseamnă că nu se face o discriminare directă sau indirectă pe baza rasei sau originii etnice.

(2) În sensul alineatului (1):

(a) se consideră că are loc o discriminare directă atunci când o persoană este tratată mai puțin favorabil decât a fost sau ar fi o altă persoană, într-o situație comparabilă, pe baza rasei sau originii etnice;

(b) se consideră că are loc o discriminare indirectă atunci când o dispoziție, un criteriu sau o practică aparent neutră [poate] pune o persoană, de o anumită rasă sau origine etnică, într-o situație specială dezavantajoasă, în comparație cu alte persoane, în afară de cazul în care acea dispoziție, criteriu sau practică se justifică obiectiv, printr-un scop legitim și dacă mijloacele de atingere a acelui scop sunt corespunzătoare și necesare.”

5 Articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2000/43 prevede că aceasta „nu se referă la diferența de tratament bazată pe cetățenie și nu aduce atingere dispozițiilor și condițiilor legate de intrarea și de rezidența cetățenilor din terțe țări și a persoanelor apatride pe teritoriul statelor membre și nici vreunui tratament care izvorăște din statutul legal al cetățenilor din terțe țări și al persoanelor apatride”.

6 Articolul 15 din aceeași directivă are următorul cuprins:

„Statele membre trebuie să stabilească norme privind sancțiunile care se aplică în cazul încălcării dispozițiilor de drept intern adoptate în aplicarea prezentei directive și să ia toate măsurile necesare pentru a asigura aplicarea acestora. Sancțiunile, care pot cuprinde plata de compensații pentru victimă, trebuie să fie eficiente, proporționale și să descurajeze discriminarea. Statele membre trebuie să aducă aceste dispoziții la cunoștința Comisiei până la 19 iulie 2003 și să comunice, fără întârziere, orice modificări ulterioare ale acestora.”

Directiva 2003/109

7 Considerentele (2)-(4), (6), (12) și (13) ale Directivei 2003/109 au următorul cuprins:

„(2) La reuniunea extraordinară de la Tampere din 15 și 16 octombrie 1999, Consiliul European a afirmat că statutul juridic al resortisanților țărilor terțe trebuie apropiat de cel al resortisanților statelor membre și că unei persoane care are reședința legală într-un stat membru, pe o perioadă determinată, și care este titulară a unui permis de lungă ședere trebuie să i se acorde în statul membru respectiv un ansamblu de drepturi uniforme cât mai apropiate de cele de care beneficiază cetățenii Uniunii Europene.

(3) Prezenta directivă respectă drepturile fundamentale și principiile recunoscute în special de [CEDO] și de [Cartă].

(4) Integrarea resortisanților țărilor terțe care s-au stabilit pentru o perioadă lungă în statele membre reprezintă un element-cheie în promovarea coeziunii economice și sociale, obiectiv fundamental al Comunității, prevăzut de tratat[ul] [CE].

[…]

(6) Criteriul principal în dobândirea statutului de rezident pe termen lung trebuie să fie durata ședерii pe teritoriul unui stat membru. Șederea respectivă trebuie să fi fost legală și neîntreruptă pentru a putea dovedi stabilirea persoanei respective în țara în cauză. […]

[…]

(12) Pentru a constitui un veritabil instrument de integrare în societatea în care este stabilit rezidentul pe termen lung, rezidentul respectiv trebuie să beneficieze de egalitate de tratament cu cetățenii statului membru, într-o gamă largă de domenii economice și sociale, în condițiile pertinente definite de prezenta directivă.

(13) În ceea ce privește asistența socială, posibilitatea de a limita beneficiile rezidenților pe termen lung la beneficiile de bază trebuie înțeleasă în sensul că noțiunea respectivă acoperă cel puțin venitul minim de subzistență, ajutorul acordat în caz de boală sau sarcină, ajutorul acordat pentru creșterea copilului și tratamentele îndelungate. Modalitățile de acordare a indemnizațiilor respective trebuie stabilite de legislația internă.”

8 Capitolul II din Directiva 2003/109 vizează acordarea statutului de rezident pe termen lung într-un stat membru.

9 Conform articolului 4 alineatul (1) din aceeași directivă, care face parte din capitolul II, statele membre acordă statutul de rezident pe termen lung resortisanților țărilor terțe care au avut reședința legală și fără întrerupere pe teritoriul lor timp de cinci ani înainte de a depune cererea în cauză.

10 Articolul 5 din Directiva 2003/109 prevede condițiile pentru dobândirea statutului de rezident pe termen lung. În conformitate cu alineatul (1) literele (a) și (b) al acestui articol, statele membre trebuie să ceară resortisanților țărilor terțe să facă dovada că dispun pentru ei și pentru membrii familiei lor care se află în întreținerea lor, pe de o parte, de resurse stabile, regulate și suficiente pentru a satisface nevoile proprii și pe cele ale membrilor familiei lor fără a recurge la sistemul de ajutor social al statului membru în cauză, precum și, pe de altă parte, de o asigurare de sănătate pentru toate riscurile acoperite în mod obișnuit pentru propriii resortisanți în statul membru în cauză.

11 Alineatul (2) al articolului 5 prevede că statele membre pot solicita de asemenea ca resortisanții țărilor terțe să îndeplinească condițiile de integrare, în conformitate cu legislația lor internă.

12 Deși, conform articolului 6 alineatul (1) din Directiva 2003/109, statele membre pot refuza acordarea statutului de rezident pe termen lung din motive privind ordinea publică sau securitatea publică, alineatul (2) al aceluiași articol prevede că un astfel de refuz nu poate fi justificat de rațiuni economice.

13 Potrivit articolului 7 alineatul (1) din Directiva 2003/109, pentru a dobândi statutul de rezident pe termen lung, resortisantul țării terțe trebuie să facă o cerere către autoritățile competente ale statului membru în care are reședința, cerere însoțită de acte justificative care trebuie stabilite de legislația internă, care să facă dovada că îndeplinește condițiile prevăzute la articolele 4 și 5 din aceeași directivă.

14 Articolul 11 alineatul (1) din directiva menționată are următorul cuprins:

„Rezidentul pe termen lung beneficiază de egalitate de tratament cu resortisanții naționali în ceea ce privește:

[…]

(d) securitatea socială, asistența socială și protecția socială astfel cum sunt definite de legislația internă;

[…]

(f) accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii publice, precum și accesul la procedurile de acordare a unei locuințe;

[…]”

15 Articolul 11 alineatul (4) din aceeași directivă prevede că, „[î]n ceea ce privește asistența socială și protecția socială, statele membre pot limita aplicarea egalității de tratament la acordarea indemnizațiilor de bază”.

16 Articolul 12 alineatul (1) din Directiva 2003/109 prevede că statele membre nu pot lua o decizie de îndepărtare a unui rezident pe termen lung decât dacă acesta reprezintă o amenințare reală și suficient de gravă pentru ordinea publică sau pentru securitatea publică. Alineatul (2) al aceluiași articol precizează că o decizie de îndepărtare nu poate fi justificată de rațiuni economice.

17 Conform articolului 26 primul paragraf din Directiva 2003/109, statele membre trebuiau să adopte actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma acestei directive până la 23 ianuarie 2006.

Reglementarea națională

Constituția italiană

18 În temeiul articolului 117 din Constituția italiană, statul nu poate să legifereze cu titlu exclusiv, în ceea ce privește asistența socială, decât în sensul stabilirii nivelurilor de bază ale prestațiilor pentru drepturi civile și sociale care trebuie garantate pe întregul teritoriu național. Pentru ceea ce depășește acest obiectiv, competența revine regiunilor.

Decretul legislativ nr. 286/1998

19 Decretul legislativ nr. 3 din 8 ianuarie 2007 pentru transpunerea Directivei 2003/109/CE privind statutul resortisanților țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung (GURI nr. 24 din 30 ianuarie 2007, p. 4) a integrat dispozițiile acestei directive în cadrul dispozițiilor Decretului legislativ nr. 286 din 25 iulie 1998, Textul unic al dispozițiilor privind reglementarea imigrației și normele referitoare la condiția străinilor (supliment ordinar la GURI nr. 191 din 18 august 1998, denumit în continuare „Decretul legislativ nr. 286/1998”).

20 Articolul 9 alineatul (1) din Decretul legislativ nr. 286/1998 prevede:

„Străinul titular, de cel puțin cinci ani, al unui permis de ședere valabil, care demonstrează că dispune de un venit care nu este inferior sumei anuale a alocației sociale și, în cazul unei cereri privind membrii familiei sale, de un venit suficient […] și de o locuință adecvată care satisface condițiile minime prevăzute de [dispozițiile aplicabile ale dreptului național] poate să solicite prefectului de poliție eliberarea unui permis de ședere CE pentru rezidenți pe termen lung, pentru sine și pentru membrii familiei sale […]”

21 Articolul 9 alineatul (12) din Decretul legislativ nr. 286/1998 prevede:

„În afara dispozițiilor prevăzute pentru străinul care este rezident legal în Italia pe teritoriul național, titularul permisului de ședere CE pentru rezidenți pe termen lung poate:

[…]

c) să beneficieze de prestațiile de asistență socială, de securitate socială, de cele care vizează subvențiile în materie de sănătate, de studii și sociale și de prestațiile referitoare la accesul la bunuri și servicii aflate la dispoziția publicului, inclusiv accesul la procedura de obținere a locuințelor sociale, în afară de cazul în care există o dispoziție contrară și cu condiția să se facă dovada că străinul este rezident în realitate pe teritoriul național […]”

Decretul nr. 670/1972 al Președintelui

22 În temeiul articolului 3 al treilea paragraf din Decretul nr. 670 din 31 august 1972 al Președintelui, referitor la statutul special prevăzut pentru regiunea Trentino-Alto Adige (GURI nr. 301 din 20 noiembrie 1972, denumit în continuare „Decretul nr. 670/1972 al Președintelui”), care reprezintă un decret cu forță juridică similară Constituției, Provincia autonoma di Bolzano, ca urmare a componenței speciale a populației sale, care cuprinde trei grupuri lingvistice, mai precis, grupurile care vorbesc italiana, germana și ladina (denumite în continuare „cele trei grupuri lingvistice”), beneficiază de condiții speciale de autonomie.

23 În temeiul articolului 8 punctul 25) din Decretul nr. 670/1972 al Președintelui, această autonomie include, în special, dreptul de a adopta dispoziții de nivel legislativ în materie de asistență publică și de ajutor public.

24 Articolul 15 al doilea paragraf din Decretul nr. 670/1972 al Președintelui prevede că Provincia autonoma di Bolzano utilizează fondurile alocate în scopuri de asistență, sociale și culturale direct proporțional cu mărimea fiecărui grup lingvistic și în funcție de necesitățile acestui grup, în afara cazurilor excepționale.

Legea provincială

25 Articolul 2 alineatul 1 litera (k) din Legea provincială nr. 13 din 17 decembrie 1998, în versiunea în vigoare la data faptelor din acțiunea principală (denumită în continuare „legea provincială”), prevede un ajutor pentru locuință. Acest ajutor, care constituie o contribuție la plata chiriei pentru chiriașii cu venituri reduse pentru a le permite să o plătească, este repartizat între cele trei grupuri lingvistice conform articolului 15 al doilea paragraf din Decretul nr. 670/1972 al Președintelui.

26 Articolul 5 alineatul 1 din legea provincială prevede că fondurile pentru operațiunile prevăzute la articolul 2 alineatul 1 litera (k) din aceeași lege trebuie repartizate între solicitanții din cele trei grupuri lingvistice proporțional cu media ponderată dintre numărul membrilor acestora și necesitățile fiecărui grup. Conform alineatului 2 al aceluiași articol, necesitățile fiecărui grup lingvistic se determină anual pe baza cererilor formulate în ultimii zece ani.

27 Reiese din decizia de trimitere că stabilirea mărimii fiecărui grup lingvistic se realizează pe baza ultimului recensământ general al populației, precum și pe baza declarației de apartenență la unul dintre cele trei grupuri lingvistice, pe care trebuie să o dea fiecare cetățean italian de peste 14 ani cu reședința în Provincia autonoma di Bolzano.

28 Cetățenii din statele membre ale Uniunii Europene care au reședința pe teritoriul provinciei, desfășoară o activitate profesională și îndeplinesc celelalte cerințe pentru a avea acces la ajutoarele pentru locuință trebuie, conform articolului 5 alineatul 5 din legea provincială, să depună o declarație de apartenență sau de afiliere la unul dintre cele trei grupuri lingvistice.

29 În temeiul articolului 5 alineatul 7 din legea provincială, Giunta determină anual cuantumul fondurilor ce urmează să fie rezervate resortisanților țărilor terțe și apatrizilor care, la data formulării cererii, erau rezidenți în mod legal și fără întrerupere, de cel puțin cinci ani, pe teritoriul provinciei și care au desfășurat pe acest teritoriu o activitate profesională timp de cel puțin trei ani. Numărul locuințelor închiriate care pot fi acordate acestor resortisanți și apatrizi este stabilit de asemenea proporțional cu media ponderată dintre numărul celor care îndeplinesc criteriile sus-menționate, pe de o parte, și necesitățile acestora, pe de altă parte.

Decizia nr. 1885

30 Reiese din Decizia nr. 1885 a Giunta din 20 iulie 2009 privind cuantumul fondurilor destinate, pentru anul 2009, resortisanților țărilor terțe și apatrizilor (denumită în continuare „Decizia nr. 1885”) că, în media ponderată, numărul acestor resortisanți primește coeficientul 5, în timp ce necesitățile acestora primesc coeficientul 1.

Acțiunea principală și întrebările preliminare

31 Domnul Kamberaj este un resortisant albanez rezident și încadrat în muncă stabil din anul 1994 în Provincia autonoma di Bolzano. Din decizia de trimitere rezultă că este titularul unui permis de ședere pe durată nedeterminată.

32 În perioada 1998-2008, reclamantul din acțiunea principală a beneficiat de ajutorul pentru locuință prevăzut la articolul 2 alineatul 1 litera (k) din legea provincială.

33 Prin scrisoarea din 22 martie 2010, IPES a notificat reclamantul din acțiunea principală cu privire la respingerea solicitării sale de ajutor pentru anul 2009 pentru motivul că bugetul destinat resortisanților țărilor terțe, stabilit în conformitate cu Decizia nr. 1885, fusese epuizat.

34 Prin acțiunea introdusă la 8 octombrie 2010, reclamantul din acțiunea principală a solicitat Tribunale di Bolzano să constate că respectiva decizie de respingere constituie o discriminare săvârșită de pârâtele din acțiunea principală în privința sa. În opinia sa, o dispoziție națională precum cea din legea provincială și cea din Decizia nr. 1885 este incompatibilă, printre altele, cu Directiva 2000/43 și cu Directiva 2003/109, în măsura în care rezervă resortisanților țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung un tratament mai puțin favorabil decât cel prevăzut pentru cetățenii Uniunii în domeniul ajutorului pentru locuință.

35 În fața instanței de trimitere, Provincia autonoma di Bolzano susține că este necesar să se prevadă o repartizare a ajutoarelor care să fie proporțională cu grupurile lingvistice prezente în această provincie pentru a păstra pacea socială între persoanele care solicită ajutor social.

36 Instanța de trimitere arată că, în temeiul legii provinciale, populația rezidentă în Provincia autonoma di Bolzano este împărțită în două categorii, respectiv cetățeni ai Uniunii, indiferent dacă sunt sau nu sunt italieni, pentru care accesul la ajutorul pentru locuință este condiționat fără nicio distincție de depunerea declarației de apartenență la unul dintre cele trei grupuri lingvistice, și resortisanți ai țărilor terțe, cărora nu le este solicitată această declarație.

37 Instanța respectivă menționează că, în anul 2009, pentru a satisface exigențele globale de acces la locuințe închiriate sau deținute în proprietate, s-au aprobat credite în cuantum total de 90 812 321,57 euro, din care 21 546 197,57 euro cu titlu de ajutor pentru locuință și 69 266 124 de euro cu titlu de ajutor pentru achiziția, construirea și renovarea locuințelor destinate satisfacerii necesităților în materie de reședință principală, pentru prima categorie sus-menționată, și anume cetățenii Uniunii, indiferent dacă sunt sau nu sunt italieni, iar pentru a doua categorie, și anume cea formată din resortisanții țărilor terțe, s-au aprobat fonduri în cuantum total de 11 604 595 de euro,

din care 10 200 000 de euro cu titlu de ajutor pentru locuință și 1 404 595 de euro cu titlu de ajutor pentru achiziția, construirea și renovarea de locuințe destinate satisfacerii necesităților în materie de reședință principală.

38 Din decizia de trimitere reiese că Tribunale di Bolzano a acordat reclamantului din acțiunea principală, cu titlu de măsură provizorie, beneficiul ajutorului pentru locuință solicitat pentru perioada cuprinsă între octombrie 2009 și iunie 2010, mai precis o sumă lunară de 453,62 euro.

39 Considerând că soluționarea litigiului pendinte în fața sa depinde de interpretarea dreptului Uniunii, Tribunale di Bolzano a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Principiul supremației dreptului Uniunii obligă instanța națională să aplice integral și imediat dispozițiile de drept al Uniunii care au efect direct, înlăturând aplicarea dispozițiilor de drept intern contrare dreptului Uniunii, deși aceste dispoziții de drept intern au fost adoptate în aplicarea principiilor fundamentale ale sistemului constituțional al statului membru?

2) În cazul unui conflict între o dispoziție de drept intern și CEDO, referirea la CEDO din cuprinsul articolului 6 TUE obligă instanța națională să aplice direct articolul 14 din CEDO și articolul 1 din [Protocolul nr. 12], înlăturând aplicarea normei de drept intern incompatibile, fără să fie necesar să invoce în prealabil neconstituționalitatea acesteia în fața Curții Constituționale naționale?

3) Dreptul Uniunii – în special articolele 2 [TUE] și 6 TUE, articolele 21 și 34 din Cartă și Directivele 2000/43[…] și 2003/109[…] – se opune unei reglementări naționale (mai corect, provinciale) precum cea conținută la articolul 15 [al doilea paragraf] din [Decretul nr. 670/1972 al Președintelui] coroborat cu articolele 1 și 5 din legea provincială […] și în [Decizia nr. 1885], în măsura în care această reglementare ține seama de cetățenie, în raport cu prestațiile pe care le prevede și în special cu «ajutorul pentru locuință», atunci când prevede un tratament mai puțin favorabil în cazul lucrătorilor rezidenți pe termen lung care nu aparțin Uniunii sau în cel al apatrizilor în raport cu cetățenii Uniunii (italieni sau nu) rezidenți?

În situația unui răspuns afirmativ la primele trei întrebări:

4) În cazul încălcării principiilor generale ale Uniunii, precum principiul nediscriminării și cel al securității juridice, și atunci când există o reglementare națională de punere în aplicare care permite instanței «să dispună încetarea comportamentului cauzator de prejudicii și să adopte orice altă măsură adecvată, în funcție de circumstanțe, [să pună capăt] efectelor discriminării» și care îi impune de asemenea «să dispună încetarea comportamentului, a conduitei sau a actului discriminatoriu, dacă acestea continuă, precum și înlăturarea efectelor lor» și îi permite să dispună «un plan de eliminare a discriminărilor constatate pentru a împiedica repetarea acestora, în termenul stabilit prin decizie», articolul 15 din Directiva 2000/43[…], în măsura în care prevede că sancțiunile trebuie să fie eficiente, proporționale și să descurajeze discriminarea, trebuie interpretat în sensul că include, printre discriminările constatate și printre efectele cărora trebuie să li se pună capăt, în scopul de a evita discriminări pozitive nejustificate, și toate încălcările ce afectează persoanele discriminate, chiar dacă nu sunt parte în litigiu?

În situația unui răspuns afirmativ la a patra întrebare:

5) Dreptul Uniunii – în special articolele 2 [TUE] și 6 TUE, articolele 21 și 34 din Cartă și Directivele 2000/43[…] și 2003/109[…] – se opune unei reglementări naționale (mai corect, provinciale) care impune numai resortisanților necomunitari, iar nu și cetățenilor comunitari (italieni sau nu), condiția suplimentară de a fi desfășurat o activitate profesională în ultimii cel puțin 3 ani, în condițiile în care membrii ambelor categorii au obligația de a fi rezidenți pe teritoriul provinciei în ultimii cel puțin 5 ani, în vederea acordării ajutorului pentru locuință?

6) Dreptul Uniunii – în special articolele 2 [TUE] și 6 TUE, 18 [TFUE], 45 [TFUE] și 49 TFUE coroborate cu articolele 1, 21 și 34 din Cartă – se opune unei reglementări naționale (mai corect, provinciale) care prevede în sarcina cetățenilor comunitari (italieni sau nu) obligația de a-și declara apartenența sau afilierea etnică la unul dintre cele trei grupuri lingvistice din Alto Adige/Tirolul de Sud, în vederea acordării ajutorului pentru locuință?

7) Dreptul Uniunii – în special articolele 2 [TUE] și 6 TUE, 18 [TFUE], 45 [TFUE] și 49 TFUE coroborate cu articolele 21 și 34 din Cartă – se opune unei reglementări naționale (mai corect, provinciale) care prevede în sarcina cetățenilor comunitari (italieni sau nu) obligația de a fi rezident sau de a fi încadrat în muncă pe teritoriul provinciei în ultimii cel puțin 5 ani, în vederea acordării ajutorului pentru locuință?"

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la admisibilitatea primei întrebări și a întrebărilor a patra-a șaptea

40 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul cooperării dintre Curte și instanțele naționale, instituită prin articolul 267 TFUE, numai instanța națională care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea unei hotărâri preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, în cazul în care întrebările adresate au ca obiect interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (a se vedea în special Hotărârea din 4 iulie 2006, Adeneler și alții, C-212/04, Rec., p. I-6057, punctul 41 și jurisprudența citată).

41 Cu toate acestea, Curtea este îndreptățită să analizeze condițiile în care este sesizată de instanța națională în scopul de a-și verifica propria competență. Astfel, spiritul de colaborare care trebuie să stea la baza procedurii trimiterii preliminare presupune ca, în ceea ce o privește, instanța națională să respecte funcția conferită Curții, care este aceea de a contribui la administrarea justiției în statele membre, iar nu de a formula opinii consultative cu privire la chestiuni generale sau ipotetice (a se vedea Hotărârea Adeneler și alții, citată anterior, punctul 42).

42 În această privință, respingerea unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulate de o instanță națională este posibilă numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul acțiunii principale ori atunci când problema este de natură ipotetică ori Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate (a se vedea Hotărârea din 23 noiembrie 2006, Asnef-Equifax și Administración del Estado, C-238/05, Rec., p. I-11125, punctul 17).

43 Curtea trebuie să examineze în lumina acestor principii admisibilitatea unora dintre întrebările formulate de instanța de trimitere.

Cu privire la prima întrebare

44 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă principiul supremației dreptului Uniunii obligă instanța națională să aplice dispozițiile de drept al Uniunii care au efect direct, înlăturând aplicarea oricărei norme de drept intern care ar fi contrară acestora, chiar dacă o astfel de normă a fost adoptată în aplicarea principiilor fundamentale ale sistemului constituțional al statului membru respectiv.

45 Această întrebare se referă la principiul protecției minorităților lingvistice, care constituie, potrivit instanței naționale, un principiu fundamental al sistemului constituțional național al statului membru menționat. Or, acest principiu nu este aplicabil acțiunii principale decât în ceea ce privește resortisanții italieni și cetățenii Uniunii pentru care, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 26-28 din prezenta hotărâre, accesul la ajutorul pentru locuință este condiționat, fără nicio distincție, doar de depunerea unei declarații de apartenență la unul dintre cele trei grupuri lingvistice, în timp ce resortisanților țărilor terțe, precum reclamantul din acțiunea principală, nu li se solicită o astfel de declarație.

46 În condițiile în care prima întrebare urmărește în realitate să determine Curtea să formuleze o opinie consultativă asupra unei întrebări generale referitoare la o situație care nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului pendinte la instanța de trimitere, trebuie să se considere că această întrebare este inadmisibilă.

Cu privire la a patra întrebare

47 Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 15 din Directiva 2000/43, care prevede că sancțiunile împotriva încălcărilor principiului nediscriminării pe motiv de rasă sau de origine etnică trebuie să fie eficiente, proporționale și să descurajeze discriminarea, impune instanței naționale ca, atunci când constată o astfel de încălcare, să pună capăt tuturor încălcărilor care afectează victimele discriminării, chiar dacă acestea nu sunt parte în litigiu.

48 În speță, reiese cu claritate atât din decizia de trimitere, cât și din observațiile prezentate Curții că diferența de tratament la care reclamantul din acțiunea principală susține că a fost supus în raport cu resortisanții italieni este întemeiată pe statutul său de resortisant al unei țări terțe.

49 Or, conform articolului 1 și articolului 2 alineatele (1) și (2) din Directiva 2000/43, aceasta se aplică numai în cazul discriminărilor directe sau indirecte pe baza rasei sau a originii etnice. Articolul 3 alineatul (2) din această directivă precizează că aceasta nu se referă la diferența de tratament bazată pe cetățenie și nu aduce atingere dispozițiilor și condițiilor legate de intrarea și de rezidența cetățenilor din terțe țări și a persoanelor apatride pe teritoriul statelor membre și nici vreunui tratament care izvorăște din statutul legal al cetățenilor din terțe țări și al persoanelor apatride.

50 Rezultă de aici că discriminarea invocată de reclamantul din acțiunea principală nu intră în domeniul de aplicare al Directivei 2000/43 și că a patra întrebare este inadmisibilă.

Cu privire la a cincea întrebare

51 Prin intermediul celei de a cincea întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă dispozițiile dreptului Uniunii și în special Directivele 2000/43 și 2003/109 se opun unei reglementări naționale sau regionale care impune numai resortisanților țărilor terțe, iar nu și cetățenilor Uniunii, indiferent dacă sunt sau nu sunt italieni, o condiție suplimentară pe lângă aceea referitoare la obligația de a fi rezidenți pe teritoriul Provincia autonoma di Bolzano în ultimii cel puțin 5 ani, potrivit căreia, pentru a putea beneficia de ajutorul pentru locuință, este necesar ca acești resortisanți să fi desfășurat o activitate profesională în ultimii cel puțin 3 ani.

52 Trebuie amintit că, astfel cum reiese din decizia de trimitere, acțiunea principală are ca obiect discriminarea invocată de reclamantul din acțiunea principală și rezultată din mecanismul de repartizare a fondurilor destinate ajutoarelor pentru locuință prevăzut de legea provincială și de Decizia nr. 1885.

53 Nu se contestă faptul că, în acțiunea principală, condiția impusă resortisanților țărilor terțe de articolul 5 alineatul 7 din legea provincială, și anume aceea referitoare la obligația de a fi desfășurat o activitate profesională în Provincia autonoma di Bolzano în ultimii cel puțin 3 ani, era îndeplinită de către reclamantul din acțiunea principală, iar solicitarea sa privind ajutorul pentru locuință nu a fost respinsă pentru motivul că acesta din urmă nu îndeplinea o astfel de condiție.

54 În aceste împrejurări, trebuie constatat că a cincea întrebare, care nu are nicio legătură cu realitatea și cu obiectul litigiului pendinte la instanța de trimitere, trebuie respinsă ca inadmisibilă.

Cu privire la a șasea și la a șaptea întrebare

55 Prin intermediul celei de a șasea și al celei de a șaptea întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă dreptul Uniunii și în special articolele 2 TUE, 6 TUE, 18 TFUE, 45 TFUE, precum și 49 TFUE coroborate cu articolele 1, 21 și 34 din Cartă trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale sau regionale care impune cetățenilor Uniunii, pentru a beneficia de ajutorul pentru locuință prevăzut de această reglementare, pe de o parte, obligația de a fi rezident sau de a fi încadrat în muncă pe teritoriul Provincia autonoma di Bolzano în ultimii cel puțin 5 ani, precum și, pe de altă parte, obligația de a-și declara apartenența sau afilierea la unul dintre cele trei grupuri lingvistice prezente pe acest teritoriu.

56 În această privință, trebuie amintit că, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 31 și 52 din prezenta hotărâre, reclamantul din acțiunea principală este un resortisant al unei țări terțe care este de mai mulți ani rezident pe teritoriul Provincia autonoma di Bolzano, iar acțiunea principală are ca obiect respingerea cererii acestuia privind ajutorul pentru locuință pentru motivul că bugetul destinat resortisanților țărilor terțe fusese epuizat, iar fondurile necesare pentru plata acestui ajutor către resortisanții respectivi nu mai erau disponibile.

57 Instanța de trimitere nu a indicat motivul pentru care invalidarea, în temeiul dreptului Uniunii, a condițiilor de reședință sau a condițiilor lingvistice impuse cetățenilor Uniunii pentru a putea beneficia de ajutorul pentru locuință prevăzut de reglementarea adoptată de Provincia autonoma di Bolzano ar putea avea o legătură cu realitatea și cu obiectul litigiului pendinte în fața acesteia.

58 În aceste împrejurări, trebuie să se considere că a șasea și a șaptea întrebare formulate de instanța respectivă sunt inadmisibile.

Cu privire la fond

Cu privire la a doua întrebare

59 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă, în cazul unui conflict între o normă de drept național și CEDO, referirea la aceasta din urmă din cuprinsul articolului 6 TUE obligă instanța națională să aplice direct dispozițiile acestei convenții, în speță articolul 14 din aceasta, precum și articolul 1 din Protocolul nr. 12, înlăturând aplicarea normei de drept național incompatibile, fără să fie obligată să invoce în prealabil neconstituționalitatea acesteia în fața Corte costituzionale.

60 Potrivit articolului 6 alineatul (3) TUE, drepturile fundamentale, astfel cum sunt acestea garantate de CEDO și astfel cum rezultă din tradițiile constituționale comune statelor membre, constituie principii generale ale dreptului Uniunii.

61 Această prevedere din Tratatul UE reflectă jurisprudența constantă a Curții potrivit căreia drepturile fundamentale fac parte integrantă din principiile generale de drept a căror respectare este asigurată de Curte (a se vedea în special Hotărârea din 29 septembrie 2011, Elf Aquitaine/Comisia, C-521/09 P, Rep., p. I-8947, punctul 112).

62 Cu toate acestea, articolul 6 alineatul (3) TUE nu reglementează raportul dintre CEDO și ordinile juridice ale statelor membre și nu stabilește nici consecințele care trebuie deduse de instanța națională în cazul unui conflict între drepturile garantate de această convenție și o normă de drept național.

63 Prin urmare, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că referirea la CEDO cuprinsă în articolul 6 alineatul (3) TUE nu obligă instanța națională ca, în cazul unui conflict între o normă de drept național și CEDO, să aplice direct dispozițiile convenției respective, înlăturând aplicarea normei de drept național incompatibile cu aceasta.

Cu privire la a treia întrebare

64 Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă dreptul Uniunii, în special Directiva 2000/43 și Directiva 2003/109, trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale sau regionale precum cea din acțiunea principală, care prevede, în ceea ce privește acordarea unui ajutor pentru locuință, un tratament diferit pentru resortisanții țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung față de tratamentul rezervat cetățenilor Uniunii, indiferent dacă sunt sau nu sunt resortisanți italieni, care au reședința pe teritoriul Provincia autonoma di Bolzano.

65 Pentru motivele deja expuse la punctele 48-50 din prezenta hotărâre, discriminarea invocată de reclamantul din acțiunea principală nu intră în domeniul de aplicare al Directivei 2000/43.

66 În ceea ce privește Directiva 2003/109, trebuie amintit, cu titlu introductiv, că sistemul instituit de aceasta indică în mod clar că dobândirea statutului de rezident pe termen lung în temeiul acestei directive este subordonată unei proceduri speciale și, în plus, obligației de a îndeplini condițiile prevăzute în capitolul II din această directivă.

67 Astfel, articolul 4 din Directiva 2003/109 prevede că statele membre rezervă acordarea statutului de rezident pe termen lung resortisanților țărilor terțe care au avut reședința legală și fără întrerupere pe teritoriul lor timp de cinci ani înainte de a depune cererea în cauză. Articolul 5 din această directivă condiționează dobândirea acestui statut de dovada că resortisantul unei țări terțe care solicită să beneficieze de acest statut dispune de resurse suficiente, precum și de o asigurare de sănătate. În sfârșit, articolul 7 din aceeași directivă menționează cerințele procedurale necesare pentru obținerea acestui statut.

68 În aceste împrejurări, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă reclamantul din acțiunea principală este titularul statutului de rezident pe termen lung, astfel încât poate solicita, în temeiul directivei respective, să beneficieze de egalitate de tratament cu resortisanții statului membru respectiv, conform articolului 11 alineatul (1) din aceasta.

69 Trebuie să se examineze în continuare dacă un mecanism de repartizare a fondurilor destinate ajutoarelor pentru locuință precum cel din acțiunea principală este conform principiului egalității de tratament consacrat de articolul 11 din Directiva 2003/109.

– Cu privire la diferența de tratament și la caracterul comparabil al situațiilor în discuție

70 În primul rând, trebuie să se observe că, în acțiunea principală, atât pentru cetățenii Uniunii, indiferent dacă sunt sau nu sunt italieni, cât și pentru resortisanții țărilor terțe, legea provincială repartizează fondurile destinate ajutoarelor pentru locuință pe baza mediei ponderate stabilite în funcție de numărul membrilor fiecărei categorii și de necesitățile acesteia.

71 Cu toate acestea, deși, în ceea ce privește resortisanții italieni și cetățenii Uniunii, pentru care, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 26-28 din prezenta hotărâre, accesul la ajutorul pentru locuință este condiționat, fără nicio distincție, doar de depunerea unei declarații de apartenență la unul dintre cele trei grupuri lingvistice, cei doi factori avuți în vedere la stabilirea mediei ponderate primesc același coeficient, și anume coeficientul 1, în cazul resortisanților țărilor terțe, potrivit Deciziei 1885, factorul referitor la numărul acestora a primit coeficientul 5, în timp ce necesitățile acestora au primit coeficientul 1.

72 Astfel cum reiese de decizia de trimitere, începând cu anul 2009, determinarea părții din fondurile alocate cu titlu de ajutor pentru locuință, pe de o parte, cetățenilor Uniunii și, pe de altă parte, resortisanților țărilor terțe a făcut, prin urmare, obiectul a două moduri diferite de calcul. Aplicarea unor coeficienți diferiți a avut drept efect defavorizarea categoriei formate din resortisanții țărilor terțe, în sensul că bugetul disponibil pentru acoperirea solicitărilor acestora privind ajutorul pentru locuință este mai redus și riscă, așadar, să fie epuizat mai repede decât cel destinat cetățenilor respectivi.

73 În consecință, trebuie arătat că diferența dintre coeficienții referitori la numărul resortisanților țărilor terțe, pe de o parte, și cetățenii Uniunii, indiferent dacă sunt sau nu sunt italieni, care fac parte din cele trei grupuri lingvistice, pe de altă parte, creează o diferență de tratament între cele două categorii de beneficiari.

74 În ceea ce privește comparația dintre cetățenii Uniunii, indiferent dacă sunt sau nu sunt italieni, și resortisanții țărilor terțe, Provincia autonoma di Bolzano arată că utilizarea unor mecanisme diferite pentru stabilirea numărului membrilor celor două categorii sau pentru a determina necesitățile acestora demonstrează că acestea nu se află într-o situație comparabilă.

75 Cu toate acestea, chiar admițând că, astfel cum arată Provincia autonoma di Bolzano, există dificultăți de ordin statistic și administrativ în a gestiona solicitările privind ajutoarele pentru locuință care provin în special de la resortisanții țărilor terțe, aceste dificultăți nu explică motivul pentru care situația unor astfel de resortisanți, din moment ce au dobândit statutul acordat de Directiva 2003/109, au îndeplinit atât procedura, cât și condițiile prevăzute de această directivă și nu dispun de resurse suficiente pentru acoperirea cheltuielilor aferente locuinței, nu este comparabilă cu situația unui cetățean al Uniunii care are aceleași necesități economice.

– Cu privire la diferența de tratament în sensul articolului 11 alineatul (1) din Directiva 2003/109

76 În al doilea rând, trebuie să se verifice dacă – aspect contestat de Provincia autonoma di Bolzano – diferența de tratament astfel constatată intră în domeniul de aplicare al Directivei 2003/109, în special al articolului 11, al cărui alineat (1) prevede la litera (d), pentru rezidenții pe termen lung, beneficiul egalității de tratament în ceea ce privește securitatea socială, asistența socială și protecția socială, astfel cum sunt definite de legislația internă.

77 În această privință, trebuie amintit că, atunci când legiuitorul Uniunii a făcut trimitere în mod expres la legislația națională, precum în cazul articolului 11 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2003/109, nu revine Curții sarcina de a da noțiunilor în discuție o definiție autonomă și uniformă, proprie dreptului Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 ianuarie 1984, Ekro, 327/82, Rec., p. 107, punctul 14). Așadar, o astfel de trimitere presupune că legiuitorul Uniunii a intenționat să respecte diferențele care există între statele membre cu privire la definiția și la domeniul de aplicare exact al noțiunilor în discuție.

78 Cu toate acestea, lipsa unei definiții autonome și uniforme, proprie dreptului Uniunii, pentru noțiunile de securitate socială, de asistență socială și de protecție socială și referirea la dreptul național care apare la articolul 11 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2003/109 cu privire la noțiunile respective nu înseamnă că statele membre pot să aducă atingere efectului util al Directivei 2003/109 atunci când aplică principiul egalității de tratament prevăzut la acest articol.

79 Din considerentul (3) al Directivei 2003/109 reiese că aceasta respectă drepturile fundamentale și principiile recunoscute în special de Cartă, care are, potrivit articolului 6 alineatul (1) primul paragraf TUE, aceeași valoare juridică cu cea a tratatelor. În temeiul articolului 51 alineatul (1) din Cartă, dispozițiile acesteia se adresează statelor membre în cazul în care acestea pun în aplicare dreptul Uniunii.

80 În consecință, stabilind măsurile de securitate socială, de asistență socială și de protecție socială definite de legislația națională care sunt subordonate principiului egalității de tratament consacrat la articolul 11 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2003/109, statele membre trebuie să respecte drepturile și principiile prevăzute de Cartă, în special cele enunțate la articolul 34 din aceasta. Potrivit alineatului (3) al acestui din urmă articol, pentru a combate marginalizarea socială și sărăcia, Uniunea, și, așadar, statele membre atunci când aplică dreptul acesteia, „recunoaște și respectă dreptul la asistență socială și la asistență în ceea ce privește locuința, destinate să asigure o viață demnă tuturor celor care nu dispun de resurse suficiente, în conformitate cu normele stabilite de dreptul Uniunii și de legislațiile și practicile naționale”.

81 Din moment ce atât articolul 11 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2003/109, cât și articolul 34 alineatul (3) din Cartă se referă la dreptul național, revine instanței de trimitere competența să aprecieze, ținând cont de obiectivul de integrare urmărit de această directivă, dacă un ajutor pentru locuință precum cel prevăzut de legea provincială corespunde uneia dintre categoriile vizate la articolul 11 alineatul (1) litera (d), ceea ce Provincia autonoma di Bolzano contestă.

– Cu privire la articolul 11 alineatul (4) din Directiva 2003/109

82 Din moment ce instanța de trimitere ar putea considera că ajutorul pentru locuință din acțiunea principală intră în domeniul de aplicare al articolului 11 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2003/109, trebuie analizat, în al treilea rând, dacă Provincia autonoma di Bolzano ar putea, astfel cum susține, să limiteze aplicarea principiului egalității de tratament, consacrat de articolul 11 alineatul (1), în temeiul alineatului (4) al aceluiași articol.

83 În acest sens trebuie amintit că această dispoziție prevede că, în ceea ce privește asistența socială și protecția socială, statele membre pot limita aplicarea principiului respectiv la acordarea indemnizațiilor de bază. În schimb, articolul 11 alineatul (4) din Directiva 2003/109 nu permite o derogare de la principiul respectiv în ceea ce privește prestațiile de securitate socială, astfel cum este definită aceasta de legislația națională.

84 Din considerentul (13) al directivei respective rezultă că noțiunea de beneficii sau de indemnizații de bază acoperă cel puțin venitul minim de subzistență, ajutorul acordat în caz de boală sau sarcină, ajutorul acordat pentru creșterea copilului și tratamentele îndelungate. Modalitățile de acordare a acestor beneficii sau indemnizații trebuie stabilite, potrivit acestui considerent, de legislația internă.

85 Trebuie să se observe mai întâi că lista din cuprinsul considerentului (13) ce ilustrează noțiunea „indemnizații de bază” cuprinsă în articolul 11 alineatul (4) din Directiva 2003/109 nu este exhaustivă, astfel cum demonstrează folosirea sintagmei „cel puțin”. Faptul că în acest considerent nu se face nicio referire expresă la ajutoarele pentru locuință nu implică, așadar, că acestea nu constituie indemnizații de bază cărora trebuie să li se aplice în mod necesar principiul egalității de tratament.

86 În continuare, trebuie arătat că, întrucât integrarea resortisanților țărilor terțe care s-au stabilit pentru o perioadă lungă în statele membre și dreptul acestor resortisanți de a beneficia de egalitate de tratament în domeniile enumerate la articolul 11 alineatul (1) din Directiva 2003/109 constituie regula generală, derogarea prevăzută la alineatul (4) al aceluiași articol trebuie să fie interpretată în mod restrictiv (a se vedea prin analogie Hotărârea din 4 martie 2010, Chakroun, C-578/08, Rep., p. I-1839, punctul 43).

87 În această privință, trebuie arătat că o autoritate publică, la nivel național, regional sau local, poate invoca derogarea prevăzută la articolul 11 alineatul (4) din Directiva 2003/109 numai dacă organele competente să aplice această directivă din statul membru în discuție au precizat în mod clar că intenționează să invoce această derogare.

88 Nu reiese din dosarul aflat pe rolul Curții că Republica Italiană și-ar fi exprimat intenția de a recurge la derogarea de la principiul egalității de tratament prevăzută la articolul 11 alineatul (4) din Directiva 2003/109.

89 În sfârșit, trebuie să se menționeze că trimiterea la dreptul național făcută în considerentul (13) al directivei respective se limitează la modalitățile de acordare a indemnizațiilor în discuție, și anume stabilirea condițiilor de acces și cuantumul acestor indemnizații, precum și procedurile referitoare la acestea.

90 Sensul și domeniul de aplicare al noțiunii „indemnizații de bază", cuprinsă în articolul 11 alineatul (4) din Directiva 2003/109, trebuie să fie, așadar, analizate ținând cont de contextul în care se înscrie acest articol și de obiectivul urmărit de directiva respectivă, și anume integrarea resortisanților țărilor terțe care au avut reședința în mod legal și pentru o perioadă lungă în statele membre.

91 Articolul 11 alineatul (4) din Directiva 2003/109 trebuie să fie interpretat în sensul că permite statelor membre să limiteze egalitatea de tratament de care beneficiază titularii statutului acordat de Directiva 2003/109, cu excepția prestațiilor de asistență socială și de protecție socială acordate de autoritățile publice la nivel național, regional sau local care îi permit persoanei satisfacerea necesităților de bază precum hrana, locuința și starea de sănătate.

92 În această privință, trebuie amintit că, potrivit articolului 34 din Cartă, Uniunea recunoaște și respectă dreptul la asistență socială și la asistență în ceea ce privește locuința, destinate să asigure o viață demnă tuturor celor care nu dispun de resurse suficiente. Rezultă că, în măsura în care ajutorul din acțiunea principală îndeplinește finalitatea prevăzută de articolul respectiv din Cartă, acesta nu poate fi considerat, în dreptul Uniunii, că nu face parte din indemnizațiile de bază în sensul articolului 11 alineatul (4) din Directiva 2003/109. Revine instanței naționale sarcina de a efectua constatările necesare, luând în considerare finalitatea acestui ajutor, cuantumul său, condițiile de acordare a acestuia și locul acestui ajutor în sistemul italian de asistență socială.

93 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a treia întrebare că articolul 11 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2003/109 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale sau regionale precum cea în discuție în acțiunea principală, care prevede, în ceea ce privește acordarea unui ajutor pentru locuință, un tratament diferit pentru resortisanții țărilor terțe care beneficiază de statutul de rezidenți pe termen lung acordat potrivit dispozițiilor acestei directive față de tratamentul rezervat resortisanților naționali care au reședința în aceeași provincie sau regiune la momentul repartizării fondurilor destinate acestui ajutor, dacă un astfel de ajutor se încadrează în una dintre cele trei categorii menționate în această dispoziție, și că alineatul (4) al aceluiași articol nu este aplicabil.

Cu privire la cheltuielile de judecată

94 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

1) Prima întrebare și întrebările a patra-a șaptea formulate de Tribunale di Bolzano în cauza C-571/10 sunt inadmisibile.

2) **Referirea la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, cuprinsă în articolul 6 alineatul (3) TUE nu obligă instanța națională ca, în cazul unui conflict între o normă de drept național și această convenție, să aplice direct dispozițiile convenției respective, înlăturând aplicarea normei de drept național incompatibile cu aceasta.**

3) **Articolul 11 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2003/109/CE a Consiliului din 25 noiembrie 2003 privind statutul resortisanților țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale sau regionale precum cea în discuție în acțiunea principală, care prevede, în ceea ce privește acordarea unui ajutor pentru locuință, un tratament diferit pentru resortisanții țărilor terțe care beneficiază de statutul de rezidenți pe termen lung acordat potrivit dispozițiilor acestei directive față de tratamentul rezervat resortisanților naționali care au reședința în aceeași provincie sau regiune la momentul repartizării fondurilor destinate acestui ajutor, dacă un astfel de ajutor se încadrează în una dintre cele trei categorii menționate în această dispoziție, iar alineatul (4) al aceluiași articol nu este aplicabil.**

Semnături